

ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ВИДАВНИЦТВ У КОНТЕКСТІ ТОЛЕРАНТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

В умовах європейських прагнень і демократичних перетворень в українському суспільстві видавництва вищої школи, які завдяки своїй активній діяльності формують інформаційний простір країни, сприяють розвитку науки і культури, мають вийти на якісно новий рівень. Аналіз специфіки роботи університетських видавництв є одним з нагальних питань для вибору оптимальної стратегії функціонування, організаційної структури, чинників ефективності та ділової мобільності підприємства. Побудова ефективної видавничої ланки у вищому навчальному закладі неможлива без усвідомлення того факту, що толерантизація освіти є однією з підвалин толерантизації суспільства.

Проблема толерантності постала надзвичайно гостро у контексті національної ідентифікації, відтак спільною метою науковців, освітян є вироблення механізмів встановлення діалогу засобами масових комунікацій, толерантизації суспільних відносин.

Згідно із Декларацією принципів толерантності, ухваленою 16 листопада 1995 р., толерантність, зокрема, означає поважання, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті і переконань.

У статті 3 «Соціальні аспекти», п. 3.2 зазначено, що у школах, університетах та осередках неформальної освіти необхідно формувати атмосферу толерантності, стосунки відкритості, уважність один до одного та почуття солідарності. Засоби комунікації здатні відіграти конструктивну роль у сприянні вільному і відкритому діалогу та спілкуванню, роз'ясненню ваги толерантності та загроз, що їх несе байдужість до проявів нетолерантності з боку груп та ідеологій [1].

Відтак сучасні вищі навчальні заклади України, наслідуючи найкращий європейський досвід, докладають значних зусиль для виховання культури толерантних взаємовідносин у суспільстві завдяки формуванню толерантної особистості. Науковець О. А. Грива акцентує увагу на необхідності постановки завдань, що допоможуть культурній ідентифікації особистості, адаптації в сучасних умовах, формуванню толерантної свідомості, а також важливості спеціальної підготовки фахівців, що мають допомагати пройти процес

соціального становлення сучасній молоді [2]. Значну увагу питанням толерантизації освіти приділяють також дослідники Н. Бахарева, Ф. Шезбухова, О. Асмолов, Б. Братусь та ін.

У процесі толерантизації освіти для вирішення проблеми соціальної, гендерної, особистісної, міжетнічної толерантності варто використовувати потенціал науковців та університетських видавництв. Яскравим прикладом толерантизації освіти є створення для студентів вищих навчальних закладів навчального посібника з гендерної рівності та недискримінації «Гендерні медійні практики» [3], що на основі аналізу вітчизняного та світового досвіду розглядає проблему впровадження гендерного підходу і застосування гендерно-орієнтованих практик у медіа. В рамках реалізації проекту «Посилення комплексного гендерного підходу в контексті конфлікту в Україні» Організацією з безпеки та співробітництва в Європі, яка є координатором проектів в Україні, спільно з Міністерством соціальної політики України у липні 2015 р. було проведено дводенний Науково-практичний семінар із впровадження гендерного підходу у навчальний процес підготовки фахівців і фахівчинь журналістських спеціальностей. У роботі семінару взяли участь викладачі вищих навчальних закладів, що мають оригінальні розробки і напрацювання у цій сфері, а також працівники університетських видавництв та видавничих підрозділів, які сприятимуть реалізації видавничих проектів з даної проблематики.

Університетське видавництво є важливою ланкою у процесі толерантизації освіти, оскільки відповідно до статті 33 Закону України «Про вищу освіту» [4] від 01.07.2014 № 1556-VII, видавництво входить до переліку структурних підрозділів вищого навчального закладу. Важливим чинником, що впливає на вибір організаційної структури університетського видавництва, є організаційно-правова форма підприємства. Видавництво вищого навчального закладу може здійснювати свою діяльність як автономний суб'єкт або як невіокремлений підрозділ, який не має юридичного статусу. У такому разі вищий навчальний заклад слід розглядати як суб'єкт, який здійснює, серед інших видів діяльності, і видавничу.

Відокремлені університетські видавництва видаються більш гнучкими і самостійними у прийнятті рішень, проте видавництва, які є структурними підрозділами вищого навчального закладу, зорієнтовані на забезпечення університету науковою, навчальною і методичною видавничою продукцією, мають широке коло авторів – представників наукової еліти, у своїй діяльності більш убезпечені від ризиків, проте не є самодостатніми [5].

Однак, попри недостатню самостійність, значна частина університетських видавництв України діють саме як структурні підрозділи вищих навчальних закладів. На такій організаційній платформі функціонують видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», видавничо-поліграфічний комплекс «Видавництво “Політехніка”»,

видавництво Національного університету «Львівська політехніка», видавництво Української академії друкарства, видавництво та видавничий відділ Українського католицького університету, внесок яких у справу модернізації й толерантизації освіти є вагомим.

Аналіз організаційних структур університетських видавництв засвідчує, що модель такого підприємства не може бути сталою і залежить від багатьох чинників (обсягу продукції, характеру видань, редакційно-видавничого процесу та ін.). В умовах конкурентного середовища, поруч із редакційним і видавничим відділами як традиційними складовими, у структуру видавництв вищих навчальних закладів все частіше входять відділ маркетингу та розповсюдження і фінансовий відділ, що наочно підтверджують структури провідних університетських видавництв України. Сьогодні університетське видавництво стає більш універсальним, розширюючи номенклатуру продукції, часто залучаючи кваліфікованих працівників для виконання робіт за угодою, прагнучи створити сучасну, оптимальну для свого функціонування структуру.

В умовах кризи, що її переживає видавнича справа, Україна дещо втратила культуру університетської книги та університетського видавництва. Тож першочерговим завданням є активне відновлення культури видавничої справи у вищих навчальних закладах з використанням кращого досвіду успішних європейських та світових університетських видавництв з метою випуску конкурентоспроможної видавничої продукції в сегменті навчальної та наукової літератури.

Сучасне університетське видавництво активно формує комунікаційну стратегію вищого навчального закладу, забезпечуючи функціонування інформаційного простору університету, просуваючи завдяки високоякісній книзі бренд вузу на навчальному і науковому ринках. Важливою складовою підвищення рейтингу вищого навчального закладу є вихід його інтелектуального продукту на європейський і світовий простір, адже інноваційні наукові й освітні розробки українських вчених у багатьох сферах становлять інтерес для світової спільноти.

Кожний вищий навчальний заклад має власну концепцію розвитку, яка базується на його освітніх традиціях та залежить від багатьох організаційних чинників впливу на університетське книговидання, відтак умови для видавничої діяльності різні, що унеможлиблює запровадження єдиної централізованої моделі підготовки та виходу на ринок університетської книги. Межа впливу організаційних чинників і визначає особливості функціонування окремих університетських видавництв [6, с. 34–35].

Необхідність підвищення конкурентоспроможності видавництв і видавничих підрозділів ВНЗ викликає потребу в реорганізації сучасного університетського книговидання, чому сприяє активне запровадження інноваційних процесів. У життя науковців та освітян все

активніше входять електронні книги, електронні бібліотеки, друк на замовлення, оперативний малотиражний друк та ін. Закордонний досвід застосування інноваційних процесів засвідчує скорочення витрат і підвищення продуктивності виробництва, а також ефективність постійної або тимчасової кооперації під час надання певних видів послуг за прикладом видавництв Колумбійського університету та університету Джона Гобкінса [7, с. 3–4].

Наукова і навчальна книга не лише формують імідж університету, світогляд його вихованців, а виконують значно важливішу місію утвердження на міжнародній арені української нації як одного з повноправних членів наукової спільноти. Видавнича діяльність є універсальним засобом формування українського інформаційного простору, поширення актуальних досліджень і розробок багатьох поколінь університетських науковців. Діяльність видавництва у структурі вищого навчального закладу дає йому можливість реалізувати себе як інституцію, що має важливе цивілізаційне значення [8, с. 35], впливати на процеси толерантизації суспільства й толерантизації освіти зокрема.

Література:

1. Декларація принципів толерантності. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://edu.helsinki.org.ua/files/docs/1272481866.doc>
2. О. А. Грива. Толерантність освіти як передумова толерантного суспільства. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_66/Gryva.pdf.
3. Гендерні медійні практики : Навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів // Колектив авторів. – К., 2014. – 206 с. – Електронний додаток : диск «Гендерні медійні практики».
4. Закон України «Про вищу освіту». – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>
5. Лоза Г. І. Видавнича діяльність Київського політехнічного інституту. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій. Спеціальність 27.00.05 – теорія та історія видавничої справи та редагування. – К., 2015. – 209 с.
6. Л. В. Головата. Університетське книговидання : організаційні основи, чинники формування репертуару. – Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2010. – № 2 (52). – 184 с.
7. С. Водолазька. Традиції та інновації у світовому університетському книговиданні. – Вісник Книжкової палати : наук.-практ. журн. / Книжкова палата України. – К., 2012. – № 3.

8. О. Ю. Сенік. Проблеми і перспективи університетського книговидання : український та закордонний досвід. – Поліграфія і видавнича справа. – Львів, 2012. – № 4 (60). – 134 с.